

Pregledni članak / Review Article

Diacovensia 34(2026.)1, 95–110

Primljeno/Received: 2. kolovoza 2025. / 2nd August 2025

Prihvaćeno/Accepted: 2. travnja 2026. / 2nd April 2026

UDK/UDC: 272-46-73

<https://doi.org/10.31823/d.34.1.6>

Stanislav ŠOTA* – Sani GILJA**

Artikulacija sinodalnosti u životu partikularne Crkve prema *Završnomu dokumentu o sinodalnosti*

Articulation of Synodality in the Life of the Particular Church according to the *Final Document on Synodality*

Sažetak: Rad analizira artikulaciju sinodalnosti na partikularnoj razini prema *Završnomu dokumentu o sinodalnosti*. U partikularnim Crkvama potrebno je primjereno strukturirati učinkovitije biskupijsko ekonomsko vijeće, redovito uključivati kompetentne i stručne vjernike laike u pastoralno i ekonomsko planiranje, potaknuti temeljitu pripremu i objavu godišnjega financijskoga izvješća, pripremati i objaviti godišnje izvješće o napretku pastoralnoga i evangelizacijskoga djelovanja, ustanoviti postupke povremenoga vrjednovanja obnašanja svih službi unutar Crkve. Upućen je poziv za promicanje trajnoga đakonata, prepoznavanje vrijednosti službe čitača, akolita, katehete, općenito veće uključivanje žena u sva sudionička tijela suodgovornosti. Župna vijeća smatraju se najperspektivnijim tijelima sinodalnosti i suodgovornosti za brzu provedbu sinodalnih smjernica.

Ključne riječi: sinodalnost; partikularna Crkva; sinodalna metoda; tijela suodgovornosti; vijeća; *Završni dokument o sinodalnosti*.

Summary: The paper analyzes the articulation of synodality at the level of the particular Church according to the *Final Document on Synodality*. In particular Churches, it is necessary to appropriately structure a more efficient diocesan economic council, regularly involve competent and professional lay faithful in pastoral and economic planning, encourage the thorough preparation and publication of the annual financial report, prepare and publish an annual report on the progress of pastoral and evangelizing work, establish procedures for the periodic evaluation of the exercise of all ministries within the Church. The Document calls for the promotion of the permanent diaconate, recognition of the value of the ministry of readers, acolytes, catechists, and, more generally, greater inclusion of women in all participatory bodies of co-responsibility. Parish councils are considered the most promising bodies of synodality and co-responsibility for the rapid implementation of synodal guidelines.

Keywords: synodality; particular Church; synodal method; bodies of co-responsibility; councils; *Final Document on Synodality*.

* Izv. prof. dr. sc. Stanislav Šota, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku, Petra Preradovića 17, 31 400 Đakovo, Hrvatska • Assoc. Prof. Stanislav Šota, Ph.D., Catholic Faculty of Theology in Đakovo, J. J. Strossmayer University of Osijek, Petra Preradovića 17, 31400 Đakovo, Croatia ✉ stanislav.sota@os.t-com.hr

** Sani Gilja, lic. theol., Osnovna škola Antuna Bauera, Vukovar, Ul. Augusta Šenoje 19, 32 000 Vukovar, Hrvatska • Sani Gilja, STL, Antun Bauer Primary School, Vukovar, Ul. Augusta Šenoje 19, 32000 Vukovar, Croatia ✉ sanimarija@gmail.com

Uvod

Oživotvorenje i osnaživanje duha sinodalnosti na svim razinama Crkve crvena je nit koja diskretno isprepliće tkanje cjelokupnoga pontifikata pape Franje. Sinodalnost je za papu Franju ključ koji omogućava uključivanje svih članova Crkve u traženje rješenja za sve izazove i poteškoće koje u novije vrijeme prožimaju Crkvu. Tijekom Treće izvanredne opće skupštine Biskupske sinode u listopadu 2014. godine, posvećene pastoralnim izazovima obitelji, istaknuo je važnost sinodalnoga duha, zajedničkoga hoda Crkve, otvorenosti, iskrenoga dijaloga među sudionicima, hrabrosti u izražavanju mišljenja, napose poniznosti u slušanju drugih.¹ Posebni pečat sinodalnosti kao konstitutivnom elementu Crkve papa Franjo pružio je sazivanjem Biskupske sinode o sinodalnosti 2021. – 2024. godine. Sinodalnost je postavio u središte Crkve, u srce njezine preobrazbe, u centar obnove njezina života i djelovanja. Nakon tri godine interakcije, sinergije i komunikacije na najširoj eklezijalnoj razini, od župne, biskupijske, nacionalne, kontinentalne do opće razine, složenih rasprava, dijaloga, slušanja, molitve i višetjednih zasjedanja, Sinoda je zaključena 27. listopada 2024. godine, a njezin *Završni dokument* odmah je stupio na snagu. U radu se na temelju *Završnoga dokumenta* nastoje približiti pojedini aspekti artikulacije sinodalnosti u partikularnim Crkvama. U prvom dijelu prikazuju se pojedini aspekti sinodalne eklezijalnosti u životu partikularnih Crkava. Drugi dio razrađuje tijela suodgovornosti u partikularnim Crkvama u kojima bi se prvotno trebala ostvariti sinodalna preobrazba Crkve.

1. Pojedini aspekti sinodalne eklezijalnosti u životu partikularnih Crkava prema *Završnomu dokumentu*

Sudjelovanje i zajedništvo trajne su odrednice jedne, svete, katoličke i apostolske Crkve. Crkva ne postoji sama za sebe, ona je Božji instrument koji okuplja ljude za Njega i pripravlja trenutak kada će Bog biti »sve u svemu« (1 Kor 15, 28).² Po Kristu »cijelo tijelo složeno i sastavljeno zglobovima i vezama raste za rast u Bogu« (Kol 2, 19),³ Kristova Crkva prisutna je u svim mjesnim zakonitim zborovima vjernika koji se okupljaju oko svojih pastira.⁴ Opća Crkva ostvaruje se u svakoj partikularnoj Crkvi. Bila partikularna Crkva prostorom ili vjernicima mala ili velika, konkretno je ostvarenje opće Crkve, jer su u njoj prisutni svi bitni elementi crkvenosti. Kao što je opća Crkva zajednica i narod Božji koji hodi u prisutnosti Isusa Krista i Duha Svetoga,

¹ Usp. FRANCIS, *Address of his holiness pope Francis for the conclusion of the Third extraordinary general assembly of the Synod of bishops*, Vatikan, 18. 10. 2014. Dostupno na: https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2014/october/documents/papa-francesco_20141018_conclusionesinodo-dei-vescovi.html?utm_source=chatgpt.com (13. 5. 2025.).

² Usp. J. RATZINGER, *Zajedništvo u Crkvi*, Split, 2006., 135.

³ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Lumen gentium*, u: *Dokumenti*, Zagreb, 2008., br. 7. (= LG).

⁴ Usp. LG, br. 26.

tako je i partikularna Crkva zajednica i narod Božji koji zajedno ostvaruje sinodalnost kao konstitutivni element njezina ostvarenja i poslanja (usp. Lk 24, 13–35).

Papa Franjo na početku je pontifikata – obilježenoga svježinom pristupa i novim pogledom na aktualne izazove, pred kojima se suvremena Crkva nalazi – u pobudnici *Evangelii gaudium* istaknuo kako je sinodalnost temelj dijaloga unutar Crkava.⁵ Za papu Franju sinoda – tvorenica od prijedloga *σύν* (sa) i imenice *ὁδός* (put) – nije politička rasprava ili parlament, već predstavlja crkveni trenutak u kojem Crkva hodi zajedno, vođena Duhom Svetim. Ona podrazumijeva i predstavlja zajedničko razlučivanje i oslušivanje Božje volje, čemu svi sudionici trebaju pristupiti s apostolskom hrabrošću, evanđeoskom poniznošću i povjerljivom molitvom.⁶ Sinoda biskupa nova je kao ustanova, ali drevna u svom nadahnuću. Ukorijenjena je u povijesne tekovine Crkve, koja pruža novost današnjim kršćanima.⁷ Dakle sinoda i sinodalnost po sebi nisu novi izričaji, jer se odavno koriste i primjenjuju u Crkvi, ali je novost u tome što se u novije vrijeme aktualizira njihov unutarnji smisao u želji da se što dublje ukorijene u crkvenom životu.⁸ Sinodu se ne smije promatrati kao samoinicijativan pothvat Petrova nasljednika niti kao unaprijed postavljen zaključak nekolicine vizionara kojemu je potrebna apologija. Sinodu, naprotiv, uvijek treba gledati kao iskren susret svih koji žele otvorena srca poslušati evanđelje i zajednički razlučiti putove njegove implementacije u suvremenom društvu.

I.1. Sinodalnost i eklezijalne razine

Sinodalnost se prepoznaje na nekoliko eklezijalnih razina. Prije svega, sinodalnost se očituje u stilu koji kvalificira život i poslanje Crkve, izražavajući njezinu narav kao Božjega naroda koji zajedno putuje i okuplja se u zajednici. Označava program određenih sinodalnih događaja i naposljetku se odnosi na one strukture i crkvene procese u kojima se sinodalna narav Crkve izražava na institucionalnoj; mjesnoj, partikularnoj, regionalnoj i univerzalnoj razini.⁹ Ona svoje uporište baštini

⁵ Usp. FRANJO, *Evangelii gaudium*, Zagreb, br. 246, 185. (= EG).

⁶ Usp. FRANCIS, *Introductory remarks by His Holiness pope Francis*, Synod Hall, 5. 10. 2015. Dostupno na: https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2015/october/documents/papa-francesco_20151005_padri-sinodali.html (5. 5. 2025.).

⁷ »Sinoda je drevna i časna riječ u Tradiciji Crkve, čije značenje crpi iz najdubljih tema Otkrivenja. Označava put kojim Božji narod hoda zajedno. Odnosi se na Gospodina Isusa, koji se predstavlja kao put, istina, život (Iv 14, 6) i na činjenicu da su kršćani, njegovi učenici, izvorno bili nazvani učenici Puta (usp. Dj 9, 2; 19, 9).«, INTERNATIONAL THEOLOGICAL COMMISSION, *Synodality in the life and mission of the Church*, br. 3. Dostupno na: https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/cti_documents/rc_cti_20180302_sinodalita_en.html (2. 5. 2025.).

⁸ *Zakonik kanonskoga prava za biskupsku sinodu* veli da je biskupska sinoda »skupština biskupa izabranih iz raznih krajeva svijeta koji se sastaju u određena vremena da bi unaprijedili tijesnu povezanost s rimskim biskupom i da bi mu savjetima pružali pomoć u zaštiti i porastu vjere i ćudoređa, u obdržavanju i učvršćivanju duhovne stege i da bi proučavali pitanja koja se odnose na djelovanje Crkve u svijetu.«, ZAKONIK KANONSKOGA PRAVA, Zagreb, 1996., kan. 342.

⁹ Usp. XVI. ORDINARY GENERAL ASSEMBLY OF THE SYNOD OF BISHOPS, *For a Synodal Church: Communion, Participation, Mission, Final Document*, 30. Dostupno na: https://www.synod.va/content/dam/synod/news/2024-10-26_final-document/ENG---Documento-finale.pdf (12. 1. 2025.).

u činjenici da je Crkva kao narod Božji pozvana svoje poslanje usmjeriti »Bogu Ocu po Kristu u Duhu«. ¹⁰ Sinodalnost za papu Franju nije moda, slogan, pomodarstvo, ona izražava narav Crkve, njezin oblik, stil, poslanje. *Pripremni dokument: Za sinodalnu Crkvu: zajedništvo, sudjelovanje i poslanje* lijepo uobličuje misao o važnosti sinodalnosti za suvremenu Crkvu: »Sinodalnost predstavlja glavni put za Crkvu, koja je pozvana obnavljati se vođena djelovanjem Duha i zahvaljujući slušanju Riječi. Sposobnost zamišljanja drukčije budućnosti Crkve i njezinih institucija koje će biti na razini primljena poslanja uvelike ovisi o izboru pokretanja procesâ slušanja, dijaloga i zajedničkoga razlučivanja, u kojima svi zajedno i svatko pojedino mogu sudjelovati i dati svoj doprinos.« ¹¹

Opća Crkva jest Crkva sinodalnosti, u kojoj svi vjernici – laici, kler i pastiri – zajedno hodaju i sudjeluju u životu i poslanju Crkve. Partikularna Crkva jest Crkva sinodalnosti jer sinodalnost u crkvenom životu »omogućava aktiviranje svih članova Crkve u traženju rješenja za krucijalne probleme s kojima se u novije vrijeme susreće službena Crkva« ¹². Artikulirajući sinodalnost na partikularnoj razini, *Završni dokument* o sinodalnosti poziva se na promišljanje sv. Ignacija Antiohijskoga i sv. Ciprijana Kartaškoga o zajedničkoj naravi poslanja Božjega naroda kroz trostruki *nihil sine*: ništa bez biskupa, ništa bez prezbiterškoga vijeća, ništa bez pristanka i sudjelovanja naroda. Ondje gdje se logika *nihil sine* lomi, identitet je Crkve zamagljen i njezino poslanje zapriječeno. ¹³

1.2. Smisao pastoralnoga slušanja

Crkva se ne može razumjeti bez ukorijenjenosti u konkretno područje, u prostor i vrijeme gdje se oblikuje zajedničko iskustvo susreta s Bogom koji spašava. Partikularna dimenzija Crkve čuva bogatu raznolikost izraza vjere ukorijenjenih u specifičnim kulturnim i povijesnim kontekstima. ¹⁴ Mjesna Crkva temeljni je kontekst u kojem se na najpotpuniji način očituje zajedništvo krštenika u Kristu. Ona se predstavlja kao mreža odnosa kroz koje se nazire proročanstvo kulture susreta. ¹⁵ Budući da sinodski proces uključuje fazu provedbe, *Završni dokument* o sinodalnosti naglašava: »(...) molimo sve partikularne Crkve da nastave svoj svakodnevni hod sa sinodalnom metodologijom savjetovanja i razlučivanja, utvrđujući konkretne metode i putove obuke za postizanje opipljivog sinodalnog obraćenja u različitim crkvenim

¹⁰ LG, br. 51.

¹¹ BISKUPSKA SINODA, *Pripremni dokument: Za sinodalnu Crkvu: zajedništvo, sudjelovanje i poslanje*, 10. Dostupno na: <https://sinoda.hbk.hr/2024/category/dokumenti/2-pripremni-dokument-za-sinodalnu-crkvu-zajednistvo-sudjelovanje-i-poslanje/> (2. 2. 2025.).

¹² S. BALOBAN, Sinodalnost na Trećoj izvanrednoj sinodi biskupa (Rim, 5. – 19. listopada 2014.), u: *Bogoslovska smotra* 84(2014.)4, 713–719., ovdje 714.

¹³ Usp. XVI. ORDINARY GENERAL ASSEMBLY OF THE SYNOD OF BISHOPS, *For a Synodal Church: Communion, Participation, Mission, Final Document*, 88.

¹⁴ Usp. *isto*, 110.

¹⁵ Usp. *isto*, 121.; S. ŠOTA, *Kultura susreta u pastoralnom djelovanju – izabrane teme*, Zagreb, 2023., 184.

stvarnostima.«¹⁶ Artikulacija sinodalnosti na razini partikularnih Crkava moći će se u potpunosti detaljnije ostvariti kada se razrade i objave vrlo važna pitanja za život Crkve, koja je papa Franjo na kraju savjetovanja povjerio studijskim skupinama.

Iz perspektive sinodalne eklezijalnosti posebno su u *Završnom dokumentu* apostrofirane potrebne reforme odnosa biskupa i redovničkih i crkvenih zajednica, kao i reforma službe biskupa u cjelini.¹⁷ Sinodalnost je najprikladniji okvir tumačenja za razumijevanje službi u Crkvi na partikularnoj razini. Službe u sinodalnom ključu tumači se tako da po njima nitko nije uzdignut ili iznad drugih, prvi je onaj koji vlastitom karizmom služi svima. U sinodalnoj Crkvi biskupova je nadležnost odlučivanja vlastita, međutim njegova nadležnost nije bezuvjetno vlastita (neotuđiva). Odluke tijela sudjelovanja na partikularnoj razini ne mogu se zanemariti, zbog čega *Završni dokument* sugerira da se *tantum consultivum* u *Zakoniku kanonskoga prava* treba revidirati na načelima i zasadama sinodalnosti te iz sinodalne perspektive. Na taj način pojašnjava se razlika između savjetodavnoga i sudioničkoga (deliberativnoga) u procesu donošenja odluka u Crkvi, posebice se rasvjetljava dimenzija odgovornosti onih koji sudjeluju u procesu donošenja odluka.¹⁸

Iz perspektive sinodalne eklezijalnosti postavlja se osnovno pitanje na koji se način ona može i treba aktualizirati u pastoralnom djelovanju. Središnji pastoralni izazov u životu partikularne Crkve nije prirediti biskupijsku sinodu i ostati na pripremi, razradi i donošenju zaključaka, nego na svim razinama partikularne Crkve postati sinodalan.

(P)ostati sinodalan znači učiniti sinodalnost načinom življenja i djelovanja (*vivendi et operandi*) u redovitom, svakodnevnom, cjelokupnom i sveobuhvatnom pastoralnom djelovanju. Riječ je o Crkvi koja sluša na svim razinama. Pastiri slušaju vjernike, vjernici pastire, jedni slušaju druge, u razgovoru u Duhu¹⁹ svi slušaju Duha Svetoga. Slušanje je preduvjet prepoznavanja prioriteta djelovanja, prepoznavanja načina, pristupa, stila, jezika i metoda pastoralnoga djelovanja. Na taj način slušanje postaje jedna od važnih oznaka sinodalne eklezijalnosti. Sinodalni proces u Crkvi tako počinje strpljivim slušanjem, jer slušanjem članovi Crkve mogu razumjeti kako i gdje Duh Sveti usmjerava Crkvu. Dimenzija slušanja jača sinodalnu suradnju na svim područjima crkvenoga poslanja. Ona postaje ključ i najprikladniji okvir tuma-

¹⁶ XVI. ORDINARY GENERAL ASSEMBLY OF THE SYNOD OF BISHOPS, *For a Synodal Church: Communion, Participation, Mission, Final Document*, 9.

¹⁷ Usp. isto, 8.

¹⁸ Usp. isto, 92.

¹⁹ »U svom etimološkom značenju, pojam *razgovor* ne označava općenitu razmjenu ideja, nego onu dinamiku u kojoj izgovorena i slušana riječ rađa blizinu, omogućujući sudionicima da postanu prisni jedni s drugima. Podrazumijeva savjetovanja i razlučivanja što uključuje postizanje konsenzusa kao izraza Krista koji se uprisutnjuje u Crkvi. Nema govora o razgovoru u Duhu ako nema iskoraka u točno određenom, često neočekivanom smjeru koji stremi konkretnom djelovanju.« XVI. REDOVNA OPĆA SKUPŠTINA BISKUPSKE SINODE ZA SINODALNU CRKVU: ZAJEDNIŠTVO, SUDJELOVANJE, POSLANJE, *Instrumentum laboris za Prvo zasjedanje Sinode*, 33. Dostupno na: <https://sinoda.hbk.hr/2024/category/dokumenti/7-instrumentum-laboris/> (6. 5. 2025.).

čenja za razumijevanje svih službi u partikularnoj Crkvi. Slušanje učvršćuje spremnost na suradnju, suodgovornost, služenje i zajedništvo. I samo sinodalno slušanje shvaćeno je kao proces, a ne kao događaj. Slušanje Duha Svetoga i međusobno slušanje vjernika samo po sebi postaje uporište sinodalnoga pastoralnoga obraćenja Crkve (usp. Lk 24, 27–29).

1.3. Sinodalnost u mjesnoj Crkvi

Sinodalnost pruža mogućnost izraziti se, izreći, pitati, zatražiti pojašnjenje (usp. Lk 24, 24–26). Izvor, oblik i svrha sinodalnosti nalaze se u daru zajedništva, u mjeri u kojoj se izražava specifičan *modus vivendi et operandi* članova Crkve u odgovornom sudjelovanju svih njezinih članova u prosudbi i ostvarivanju vlastitoga poslanja.²⁰ Zajedništvom se potiče bliskost i suradnja, sagledavaju se i uočavaju poteškoće i potrebe za unutarnji život Crkve i daju se smjernice za pastoralno djelovanje.

Zajedništvom se konkretizira suradnja, snaži suodgovornost, potiče na služenje. Sinodalni postulati uvijek vode koheziji i povezivanju, a ne na suprotstavljanju i podjelama. U sinodalnosti se očituje poziv ljudske osobe da živi zajedništvo koje se ostvaruje osobnim darivanjem u sjedinjenju s Bogom i u jedinstvu s ljudima, zbog čega je zajedništvo jedna od bitnih oznaka sinodalne eklezijalnosti.

Sinodalni hod Crkve izgrađuje se u euharistiji.²¹ Ekleziologija sinodalnosti u Kristu po Duhu Svetome omogućuje suvremenomu čovjeku hoditi s drugima, prosuditi životno okruženje suvremenoga čovjeka, a posebice koncipirati učinkoviti pastoralni rad.

Međusobno se slušati, propitkivati stanje katehetskoga i evangelizacijskoga rada, savjetovati, sugerirati, odrediti kriterije znači životvorno se uključiti u trostruku kršćansku značajku naučavanja, posvećivanja i služenja, primljenu sakramentom krštenja. To znači kako nitko ne može biti isključen iz crkvenih struktura, odnosno da je svatko dužan prepoznati svoje poslanje, način ostvarenja i svoj položaj.

U sinodalnosti su integrirane i kolegijalnost i crkvenost na način da se u proces odlučivanja uključi sav Božji narod u mjeri i razini koja pripada karizmi i poslanju. Oni koji nastavljaju proces odlučivanja ne mogu donositi odluke bez interakcije s onima koji su se prethodno slušali na *nižoj razini*, oslušivali u Duhu te napose iznjedrili smjernice i zaključke. Tako primjerice župnici ne mogu ignorirati prijedloge, sadržaje i zaključke župnoga pastoralnoga vijeća ili dijecezanski biskup prijedloge, sadržaje i zaključke biskupijskih tijela suodgovornosti.

Sinodalnost je vezivno tkivo koje homogenizira cjelokupni nutarnji život Crkve, njezino pastoralno djelovanje, postaje mreža odnosa cjelokupnoga Božjega naroda. U logici uzajamnosti i suodgovornosti stvara interpretacijski okvir za razumijevanje

²⁰ Usp. A. ČONDIĆ, *Bijahu postojani* (Dj 2, 42), Split, 2023., 234–235.

²¹ Usp. *isto*, 235.

svih službi u Crkvi, napose hijerarhijskih službi. Ona tako biva način postojanja i kršćanskoga djelovanja u sadašnjem vremenu, kada kršćani snagom Duha Svetoga žele ispunjavati volju Božju hodeći i dijeleći s drugim ljudima zajedničko dobro spasenja.²²

Sinodalnost nije samo ostvarenje pastoralne strategije, neka struktura ili ustanova, ona podrazumijeva proces i provedbu koja traje. Zbog toga se od partikularnih Crkava u *Završnom dokumentu* traže i odgovori u sinodalnom hodu koji će dodatno oživotvoriti sinodalni duh na partikularnim razinama Crkve:

- a) šire sudjelovanje laika u procesima crkvenoga razlučivanja i u procesima donošenja odluka
- b) širi pristup laicima i laikinjama odgovornim položajima u biskupijama i crkvenim ustanovama, uključujući sjemeništa, institute, teološke fakultete
- c) povećanje broja kvalificiranih laika i laikinja koji obnašaju ulogu sudca u kanonskim procesima
- d) učinkovitije priznavanje dostojanstva i poštovanje prava onih koji rade kao službenici Crkve.²³

Sinodalnost je na Biskupskoj sinodi o sinodalnosti prepoznata kao načelo povijesti spasenja koje korelira s Crkvom kao njezinom zlatnom niti ili zvijezdom vođljom. Ona postaje povlašteno mjesto cjelokupne njezine teologije, njezina života i djelovanja. Crkveno djelovanje na partikularnoj razini, osim što je kontekstualno, treba postati i biti unutar sinodalnoga obzorja koji je vlastiti kršćanskoj Tradiciji i vjeri od njezinih početaka. Kako bi vratila autentičnost i ostvarila temeljeno evangelizacijsko poslanje, Crkva je dužna preispitati autentičnost svojih struktura i obavljanje službi u sinodalnom duhu. To znači stvoriti i ponuditi smjernice, programe i planove, ne samo u sinodalnom duhu nego i osloboditi srca koja će oblikovati nov način crkvenoga i pastoralnoga djelovanja. Sinodalna metoda *slušanja, istraživanja i predlaganja*, kao njezin trokorak u partikularnim Crkvama i njezinim strukturama savjetovanja, predlaganja, usmjeravanja i upravljanja,²⁴ pomoći će biskupima, svećenicima i đakonima, ističe *Završni dokument*, da ponovno »otkriju suodgovornost u obavljanju službe, što zahtijeva i suradnju članova Božjega naroda, jasniju raspo-

²² Usp. G. CALABRESE, *Ecclesiologia sinodale*, Bologna, 2021., 12–13.

²³ Usp. XVI. ORDINARY GENERAL ASSEMBLY OF THE SYNOD OF BISHOPS, *For a Synodal Church: Communion, Participation, Mission, Final Document*, 77.

²⁴ Prema dokumentu Druge biskupijske sinode Đakovačke i Srijemske biskupije, dinamika djelovanja i odgovornosti, odnosno strukture suodgovornosti razvrstane su na četiri razine: a) razina predlaganja (svećenička skupština, biskupijsko pastoralno vijeće, pastoralni sastanak, laički savjet, redovnička konferencija) b) razina odlučivanja (generalni vikari, biskupski vikari, prezbitero vijeće, biskupijska skupština, biskupijska sinoda) c) razina usmjeravanja (zbor savjetnika, biskupsko vijeće) d) razina ostvarivanja (biskupijska kurija, biskupijsko ekonomsko vijeće, koordinacijski kolegij). Usp. TI SI KRIST – ZA NAS I ZA SVE LJUDE, *Izjave i odluke Druge biskupijske sinode đakovačke i srijemske*, Đakovo, 2008., br. 721, 316.

djelu zadaća i odgovornosti, hrabrije razlučivanje onoga što posebno pripada zaređenju službi, što se može i mora prenijeti na druge»²⁵.

U zamršenosti društvenih okolnosti i prisutnim vrlo čestim raskoracima između evanđeoskoga ideala i kršćanskoga života nužan je pastoral sinodalnoga stila i dijaloga između Crkve i konkretnoga čovjeka, tako da se ponude veće mogućnosti sudjelovanja, tražeći daljnje oblike služenja i službe kao odgovor na pastoralne potrebe našega vremena, u duhu suradnje i različitih oblika suodgovornosti. Sinodalnost partikularnu Crkvu gradi odozdo, zajedničkim hodom krštenika koji ne zanemaruje crkveni nauk, tradiciju i njezino teološko tumačenje. U pobudnici o braku i obitelji *Amoris laetitia* papa Franjo ustvrdio je da je sinodalni hod nosio u sebi veliku ljepotu i pružio mnogo svjetla te doprinio i pomogao u potpunosti sagledati probleme s kojima se susreću obitelji u cijelom svijetu.²⁶

Kako Crkva ne bi izgubila hodočasnički karakter i tako prestala biti Kristova Crkva te postala samo jedna od društvenih institucija, potrebno je sve krštenike, napose nositelje hijerarhijskih službi, cjelovito duhovno formirati u sinodalnom duhu. To podrazumijeva formaciju u logici suradnje, razmjene stavova, slušanja, istraživanja, predlaganja. Pastoralni model, koji uvodi sinodalni proces, sustavno razvija pastoralne strategije očima vjere u sinodalnom duhu, navjestitelj evanđelja nije odvojen, u službi je zajednice, članovi zajednice u službi su jedni drugima. Temeljne odrednice koje sinodalnost predstavljaju svijetu jesu »kultura susreta, kultura slušanja i isusovski ili evanđeoski duh razlučivanja«.²⁷

Sinodalnost ne stvara i ne nameće birokratizaciju, nastoji dati novu vitalnost partikularnoj Crkvi, nije zatvorena u tradicionalne teritorijalne granice pastoralnoga djelovanja. Međutim, također ne dokida teritorijalno ustrojstvo Crkve, ne negira eklezijalno bogatstvo koje se izriče u raznolikosti obreda, službi, karizmi niti nameće jednoobraznost putova, mišljenja i stavova.²⁸ Ona je, jednostavno, specifična oznaka djelovanja Crkve, nije ekskluzivna, nego utjelovljuje hod čitavoga Božjega naroda koji se kreće tempom najslabijih i najranjivijih hodočasnika.²⁹ Sinodalnost ne isključuje one koji su dugo vremena smatrani pukim objektom prenošenja vjere, poput djece, mladih, osoba s teškoćama. Ne trpi zatvaranje očiju pred zlom koje se dogodilo u Crkvi, poput zlostavljanja, niti dopušta da se izazovi i poteškoće *stavljaju pod tepih*, naprotiv, izriče snažan poziv na pokajanje i obraćenje.³⁰

²⁵ XVI. ORDINARY GENERAL ASSEMBLY OF THE SYNOD OF BISHOPS, *For a Synodal Church: Communion, Participation, Mission, Final Document*, 74.

²⁶ Usp. FRANJO, *Amoris laetitia*, Zagreb, 2016., br. 4, 6–7. (= AL).

²⁷ S. ŠOTA, *Kultura susreta u pastoralnom djelovanju*, 184.

²⁸ Usp. XVI. ORDINARY GENERAL ASSEMBLY OF THE SYNOD OF BISHOPS, *For a Synodal Church: Communion, Participation, Mission, Final Document*, 66., 113–114.

²⁹ Usp. N. VRANJEŠ, *Ostvarivanje sinodalnog stila pastoralnog djelovanja na župnoj razini. Djelovanje kao autentičan izričaj zajedništva Crkve*, u: *Bogoslovska smotra* 80(2010.)4, 1209–1233., ovdje 1212.

³⁰ Usp. XVI. ORDINARY GENERAL ASSEMBLY OF THE SYNOD OF BISHOPS, *For a Synodal Church: Communion, Participation, Mission, Final Document*, 6., 61–63.

Ona je iskreni poziv na suputništvo upućen svim narodima, bez prizvuka površinske demokratičnosti i pluralnosti parlamentarne demokracije.³¹ Sinodalnost je slojevit proces jer potiče na aktivno slušanje i dijalog, a istodobno ga nadilazi izmjenom milosnih darova, misli i osjećaja koji vode stvaranju prostora zajedništva sudi-oničkim rasuđivanjem čitavoga Božjega naroda.³² Sinodalnost u partikularnoj Crkvi zahtijeva transparentnost, vrjednovanje i odgovornost u materijalnom upravljanju Crkvom, crkvenoj upravi, pastoralnim planovima, načinima navještaja vjere, ddostojanstvu osoba i uvjetima rada u crkvenim ustanovama. Za poboljšanje pastorala očekuje analizu pastoralnoga i katehetskoga rada, zajednička izvješća i oblike vrjednovanja odgovornoga obnašanja službe.³³

2. Sinodalni izričaj u tijelima suodgovornosti u partikularnim Crkvama prema *Završnomu dokumentu*

Sinodalna *μετάνοια* obuhvaća odnose u sinodalnom duhu između biskupa i svećenika, biskupa i tijela suodgovornosti na partikularnoj i župnoj razini, biskupa i redovničkih zajednica, laičkih udruga i pokreta, biskupa i crkvenih institucija koji djeluju na području partikularnih Crkava, biskupa s drugim kršćanskim zajednicama, svećenika i vjernika, svećenika i tijela suodgovornosti na župnoj razini. Na partikularnim razinama Crkva je pozvana biti dom i obitelj, odraz lica Crkve koje sluša, moli, medita, dijalogizira, prati, razlučuje, odlučuje i djeluje. U partikularnim Crkvama sinodalnost se očituje učenjem i umijećem slušanja, pozornošću na volju Božju, poslušnošću Božjoj Riječi, sposobnošću razumijevanja potreba siromašnih te hrabrošću za kretanje na put, ljubljenje, pomaganje, hvaljenje i slavljenje u Duhu Svetome.³⁴

U pripremi za prvo zasjedanje Biskupske sinode o sinodalnosti *Instrumentum laboris* naglasio je kako je partikularna Crkva teološko mjesto gdje krštenici konkretno doživljavaju zajednički hod. Partikularnu Crkvu stoga je prijeko potrebno uzeti kao povlaštenu referentnu točku u provođenju procesa sinodalnosti.³⁵ *Završni dokument* naglašava kako je sinodalni put započeo u partikularnim Crkvama, pa se posljedično tomu provedba i nastavak puta sinodalnosti trebaju naj snažnije očitovati i realizirati također u partikularnim Crkvama. Dokument ističe kako nije potrebno tražiti nove forme i strukture za ostvarenje, oživotvorenje i nastavak procesa sino-

³¹ Usp. A. ČONDIĆ, Drugi dio i *Završni dokument* sinode o sinodalnosti, u: *Crkva u svijetu* 59(2024.)4, 675–682., ovdje 679.

³² Usp. XVI. ORDINARY GENERAL ASSEMBLY OF THE SYNOD OF BISHOPS, *For a Synodal Church: Communion, Participation, Mission, Final Document*, 121–122.

³³ I. BODROŽIĆ, Od feudalnosti do sinodalnosti: sinodalni izazovi za župni pastoral, u: *Crkva u svijetu* 58(2023.)3, 347–352., ovdje 449–350.

³⁴ Usp. XVI. ORDINARY GENERAL ASSEMBLY OF THE SYNOD OF BISHOPS, *For a Synodal Church: Communion, Participation, Mission, Final Document*, 28–29.

³⁵ Usp. XVI. REDOVNA OPĆA SKUPŠTINA BISKUPSKE SINODE ZA SINODALNU CRKVU: ZAJEDNIŠTVO, SUDJELOVANJE, POSLANJE, *Instrumentum laboris za Prvo zasjedanje Sinode*, 11.

dalnosti. Partikularne Crkve, prožete dosadašnjim strukturama, dostatne su za njegovu provedbu. Papa navodi kako pozornost treba obratiti na učinkovitu provedbu onoga što je već predviđeno postojećim *Zakonikom kanonskoga prava*.³⁶ Sinodalnost će zaživjeti u konkretnim zajednicama partikularne Crkve čija je postojanost zajamčena čvrstom i sigurnom eklezijalnom strukturom prožetom suradnjom, zajedništvom, sviješću o vlastitom poslanju, dijalogom i uključivanjem svih članova Crkve, jer sinodalni stil djelovanja omogućuje skladnu i bogatu pastoralnu aktivnost u surječju s različitim sastavnicama Božjega naroda.³⁷

Artikulacija sinodalnosti posebno se odnosi na procese donošenja odluka biskupa koji zahtijevaju crkveno razlučivanje koje se ne može svesti na puku organizacijsku tehniku. Ono predstavlja složenu praksu koja kvalificira život i poslanje Crkve koji su življeni u Kristu i Duhu Svetome. Razlučivanje se nužno mora odvijati unutar zbiljskih situacija, a zahtijeva slušanje koje se treba događati u ozračju obostranoga povjerenja. Proces razlučivanja treba njegovati kulturu transparentnosti, izvješćivanja i vrjednovanja.³⁸ Važni instrumenti sinodalnosti koji prate djelovanje i poslanje sinodalne Crkve u partikularnoj i župnoj razini stoga su suodgovornost i transparentnost. Suodgovornost podrazumijeva da se svaki član zajednice mora poštovati, s vrijednošću njegovih darova i sposobnosti u svjetlu cilja zajedničkoga donošenja odluka. Transparentnost puni smisao crpi iz evanđeoskih vrjednota, a očituje se u istini, jasnoći, poštenju, integritetu, lojalnosti, koherentnosti, odbacivanju licemjerja i dvosmislenosti, odsutnosti skrivenih motiva.³⁹

Jednaka važnost pripada sastavu tijela sudjelovanja i suodgovornosti, gdje je razvidan poticaj za većim sudjelovanjem laika, napose žena, koji imaju veću stručnost i vještine u pogledu odgovornosti i vrjednovanja. Ističe se također potreba uključivanja vjernika laika čiji je apostolski i misionarski angažman široko prepoznatljiv. Preporučuje se razlučivanje i prilagodba najboljih praksi civilnoga društva za implementaciju u crkvenom kontekstu. Kao što se biskup u partikularnoj Crkvi, nakon što se posavjetuje s članovima sudioničkih tijela u biskupiji, ne može ponašati kao da savjet nije čuo, tako su i oni s kojima se biskup savjetuje pozvani preuzeti odgovornost, postupati iskreno, pošteno, djelujući mirne savjesti, poštujući povjerljivost primljenih informacija, nudeći jasno formulirane misli, stavove i angažman. Odras sinodalnoga nadahnuća vidljiv je u otvorenosti sinodalnih otaca prema omogućivanju većega glasa Božjega naroda u izboru biskupa.⁴⁰ Svi su članovi partikularne Crkve u duhu sinodalnosti pozvani iznjedriti nove, druge i drukčije kriterije za

³⁶ Usp. XVI. ORDINARY GENERAL ASSEMBLY OF THE SYNOD OF BISHOPS, *For a Synodal Church: Communion, Participation, Mission, Final Document*, 30., 103.

³⁷ Usp. N. VRANJEŠ, *Ostvarivanje sinodalnog stila pastoralnog djelovanja na župnoj razini. Djelovanje kao autentičan izričaj zajedništva Crkve*, 1213.

³⁸ Usp. XVI. ORDINARY GENERAL ASSEMBLY OF THE SYNOD OF BISHOPS, *For a Synodal Church: Communion, Participation, Mission, Final Document*, 62., 102.

³⁹ Usp. XVI. ORDINARY GENERAL ASSEMBLY OF THE SYNOD OF BISHOPS, *For a Synodal Church: Communion, Participation, Mission, Final Document*, 95–98.

⁴⁰ Usp. *isto*, 70., 105.

sastav tijela suodgovornosti. Isto su tako u ostvarenju sinodalnoga procesa pozvani ići i kretati se različitim, vlastitim tempom, međusobno se obogaćivati i razmjenjivati darove.

2.1. Suradnička i sudionička tijela suodgovornosti i njihov doprinos sinodalnom životu partikularnih Crkava prema *Završnomu dokumentu*

Participativna tijela suodgovornosti koja u Crkvi imaju potencijal biti najdjelotvornije strukture koje će omogućiti življenje zajedništva, ostvarivanje sudjelovanja, napose promicanje poslanja Crkve na partikularnoj razini, prema *Završnomu dokumentu*, jesu: biskupijska sinoda,⁴¹ biskupijska skupština, prezbitersko vijeće, biskupijsko ekonomsko vijeće i biskupijsko pastoralno vijeće.⁴²

Biskupijska sinoda spominje se na trima mjestima kao sudioničko, suodgovorno i sinodalno tijelo na partikularnoj razini, participativno tijelo koje treba vrjednovati kao tijelo redovitoga savjetovanja. Po svojoj naravi biskupijska sinoda treba biti mjesto slušanja, molitve, razlučivanja, osobito kada je riječ o izborima mjerodavnima i važnima za život i poslanje partikularne Crkve. Ona ujedno može predstavljati i područje za izvješćivanje, ocjenjivanje, napose kritički osvrt na ostvarenje pastoralnih planova, prihvaćanje, oživljavanje i jačanje sinodalnoga procesa, kao i analizu ekonomskoga života partikularne Crkve.⁴³ Biskupijskoj sinodi biskup bi imao podnositi izvješće o pastoralnom djelovanju, o provedbi pastoralnih planova, o prihvaćanju sinodalnih procesa cijele Crkve, o novim inicijativama, zaštiti ranjivih osoba te upravljanju financijskim i vremenitim dobrima.⁴⁴

⁴¹ Drugi vatikanski sabor predložio je da se biskupijska sinoda vrjednuje kao tijelo redovitoga savjetovanja biskupa te da bude mjesto slušanja, molitve, razlučivanja. »Neka se ponovno uvedu i prikladno prilagode sadašnjim prilikama biskupijske sinode, i neka budu redovito sazivane, kako bi biskup, uz pomoć savjeta i mudrosti svećenika i drugih vjernika, mogao učinkovitije obavljati svoju pastirsku službu«, DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Christus Dominus*, u: ISTI, *Dokumenti*, Zagreb, 2008., br. 27, 283. (= CD). Prema *Zakoniku kanonskoga prava*, biskupijska sinoda jest sudioničko ili participativno tijelo savjetodavne naravi koje pripada unutrašnjem uređenju partikularne Crkve. Ona je skupština izabranih svećenika i drugih vjernika partikularne Crkve koji pomažu dijecezanskom biskupu na dobrobit sve biskupijske zajednice, usp. ZAKONIK KANONSKOGA PRAVA, kan. 460. Održavanjem i objavom sinodskih dokumenata Druge biskupijske sinode Đakovačke i Srijemske biskupije TI SI KRIST – ZA NAS I ZA SVE LJUDE, *Izjave i odluke Druge biskupijske sinode đakovačke i srijemske*, Đakovačko-osječka nadbiskupija osnažila je sinodalnost kao konstitutivni element cjelokupnoga njezina života i rada, napose njezina ustrojenoga, pastoralnoga, evangelizacijskoga i katehetskoga djelovanja. O značenju održavanja biskupijske sinode održani su znanstveni kolokviji, napisane mnoge studije, od kojih je najznačajnija doktorska disertacija dr. Drage Iličića, usp. D. ILIČIĆ, *Pastoralni aspekti Druge biskupijske sinode đakovačke i srijemske*, Đakovo, 2008.

⁴² Usp. XVI. ORDINARY GENERAL ASSEMBLY OF THE SYNOD OF BISHOPS, *For a Synodal Church: Communion, Participation, Mission, Final Document*, 102.

⁴³ Usp. XVI. ORDINARY GENERAL ASSEMBLY OF THE SYNOD OF BISHOPS, *For a Synodal Church: Communion, Participation, Mission, Final Document*, 108.

⁴⁴ Usp. isto, 108.

Za prezbitersko vijeće⁴⁵ važno je da usvoji sinodalnu metodologiju rada. Razgovor u Duhu, uz odgovarajuće prilagodbe, treba predstavljati referentnu točku. Posebna pozornost treba se posvetiti sinodalnomu načinu imenovanja članova, odnosno provođenja sinodalnoga savjetovanja.⁴⁶

U svim partikularnim Crkvama, kako bi se učinkovito ostvarivalo provođenje sinodalne smjernice i njezin duh, potrebno je primjereno suvremenom kontekstu:

- a) strukturirati učinkovito biskupijsko ekonomsko vijeće
- b) redovito uključivati kompetentne i stručne vjernike laike u pastoralno i ekonomsko planiranje
- c) potaknuti temeljitu pripremu i objavu godišnjega financijskoga izvješća
- d) pripremiti i objaviti godišnje izvješće o napretku pastoralnoga i evangelizacijskoga djelovanja
- e) ustanoviti postupke povremenoga vrjednovanja obnašanja svih službi unutar Crkve.⁴⁷

U oživotvorenju sinodalnosti i biskupijsko pastoralno vijeće kao savjetodavno tijelo u biskupiji pruža i osigurava uključivanje vjernika različitih životnih stanja i poslanja koji se odlikuju postojanom i prokušanom vjerom, primjernim ponašanjem i razboritošću.⁴⁸ Zadaća članova biskupijskoga pastoralnoga vijeća – istražiti, prosuditi, analizirati, predložiti i sudjelovati u ostvarenju ili realizaciji jednogodišnjih i višegodišnjih pastoralnih prioriteta u biskupiji – upućuje na to da ono treba biti važni čimbenik u planiranju, provedbi i razvijanju sinodalnosti i sinodalnoga duha i procesa.⁴⁹ Do sada nedovoljno iskorišten potencijal biskupijskoga pastoralnoga vijeća tek treba prepoznati, upoznati i iskoristiti.⁵⁰

Izvješća i transparentnost biskupijskoga ekonomskoga vijeća i ekonomskoga poslovanja nisu nova birokratska obveza koja je sebi svrha, nego komunikacijski i

⁴⁵ Prezbitersko vijeće jest savjetodavno tijelo koje okuplja svećenike određene biskupije. U svojoj biti predstavlja skupštinu svećenika koji oblikuju svojevrsan biskupov senat. Ono je mjesto na kojem prezbiteri vrše svoju kolegijalnu odgovornost za Crkvu i može se smatrati jednim od ključnih tijela suradnje i suodgovornosti na biskupijskoj razini. Prezbitersko vijeće pomaže dijecezanskom biskupu u upravljanju biskupijom, predstavljajući svećenstvo i sudjelujući u donošenju važnih odluka. Premda nema zakonodavnu vlast, njegova uloga nipošto ne smije biti samo ustupak formi. Mišljenje prezbiterskoga vijeća vrlo je važno u procesu odlučivanja i snažna je preporuka da se dijecezanski biskup s njim posavjetuje u važnijim poslovima. Pristanak prezbiterskoga vijeća biskupu je iznimno potreban u slučajevima izričito određenim u pravu. Usp. S. ZEC, Kardinal Josip Bozanić – doprinos sinodalnosti partikularne Crkve i krajevnom pravu, u: *Da život imaju: zbornik u povodu 70. rođendana kardinala Josipa Bozanića, metropolita i nadbiskupa zagrebačkoga i velikoga kancelara Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, 65–88.

⁴⁶ Usp. XVI. ORDINARY GENERAL ASSEMBLY OF THE SYNOD OF BISHOPS, *For a Synodal Church: Communion, Participation, Mission, Final Document*, 105.

⁴⁷ Usp. *isto*, 102.

⁴⁸ Usp. ZAKONIK KANONSKOGA PRAVA, kan. 511 § 1–3.

⁴⁹ Usp. TI SI KRIST – ZA NAS I ZA SVE LJUDE, *Izjave i odluke Druge biskupijske sinode dakovačke i srijemske*, 723.

⁵⁰ Usp. S. ZEC, Kardinal Josip Bozanić – doprinos sinodalnosti partikularne Crkve i krajevnom pravu, 75–76.

odgojni sadržaj prožet evangelizacijskom dimenzijom i svjedočanstvom. Izvješća i transparentnost trebaju biti odraz gostoljubive i otvorene Crkve te prikladna suvremenim kontekstima i legitimnim građanskim regulatornim okvirima. Naime netransparentnošću mnoga crkvena hvalevrijedna djela, učinjena na općoj, partikularnoj i župnoj razini, ostaju nepoznata i skrivena.⁵¹

Partikularnim Crkvama upućen je poticaj i poziv da oživotvore mogućnosti za provođenje sinodalnoga duha koji im već stoji na raspolaganju. Među konkretnim prijedlozima jest promicanje trajnoga đakonata na velikodušniji način, priznajući u đakonskoj službi dragocjen kriterij sazrijevanja Crkve koja služi. Ovdje možemo istaknuti i važnost prepoznavanja vrijednosti službi čitača, akolita i katehete, a prepoznatljiv je i poticaj na razmatranje mogućnosti prema kojoj u latinskom kanonskom sustavu biskup, dakako, uz dopuštenje Svete stolice, može delegirati pomoć pri vjenčanju vjernicima laicima, muškarcima ili ženama.⁵² Skupština biskupa zatražila je potpunu provedbu svih mogućnosti koje su već predviđene važećim *Zakonikom* u pogledu uloge žena, posebice ondje gdje do sada nisu imale svoje mjesto, premda su tijekom povijesti Crkve imale značajan doprinos, počevši od prvoga navještaja uskrsnuća, Duhova, njihova rada u malim kršćanskim zajednicama, župama, bolnicama, socijalnim ustanovama. *Završni dokument* naglašava kako ne postoje razlozi koji sprječavaju žene da preuzmu i vodeće uloge u Crkvi, ostavljajući otvorenim i pitanje pristupa žena đakonskoj službi.⁵³

2.2. Sinodalnost i župna tijela suodgovornosti prema *Završnomu dokumentu*

Crkva je na župnoj razini pozvana biti temeljna stanica mreže odnosa u kojoj se, osim kulture susreta, evangelizacijom i katehezom gradi zajednica vjernika, socijalna pravda, socijalno bratstvo. Ondje se uključuju *rubni* članovi zajednice, njeguje se promicanje uzajamnosti te se općenito živi sinodalnost i suodgovornost.

U ustanovi župnih vijeća – župnoga ekonomskoga vijeća, napose župnoga pastoralnoga vijeća – prisutan je velik potencijal i preobražajna snaga konkretne župne pastoralne stvarnosti. Ona pozivaju na uzajamnu brigu, međuovisnost i suodgovornost za opće dobro svakoga čovjeka. Župno pastoralno vijeće u svojoj se biti pojavljuje kao znak i sredstvo zajedništva. Zajedničkim savjetovanjem i odlučivanjem o pitanjima pasterala ostvaruje se zajedništvo između župnika i vjernika.⁵⁴ *Završni dokument* naglašava važnost i župnoga pastoralnoga i župnoga ekonomskoga vijeća kao temeljne uloge u osluškivanju, prepoznavanju i življenju različitih karizmi vjer-

⁵¹ Usp. XVI. ORDINARY GENERAL ASSEMBLY OF THE SYNOD OF BISHOPS, *For a Synodal Church: Communion, Participation, Mission, Final Document*, 101–102.

⁵² Usp. *isto*, 73., 75–76.

⁵³ Usp. *isto*, 60.

⁵⁴ Usp. A. ČONDIĆ, Župno pastoralno vijeće – ogledalo župne zajednice, u: *Služba Božja* 49(2009.)3, 273–290., ovdje 287.

nika na župnoj razini, njegovanju kvalitetnih i konstruktivnih iskustava suodgovornosti i sinodalnosti, osnaživanju kompetencija u izgradnji Crkve, posebice promicanju sinodalnosti i suodgovornosti. Župna vijeća smatraju se i doživljavaju najperspektivnijim tijelima sinodalnosti i suodgovornosti za brzu provedbu sinodalnih smjernica, koje će dovesti do brze i vidljive promjene u cijeloj Crkvi.⁵⁵ Djelovanje župnih vijeća podupire činjenicu da se sinodalna Crkva ne temelji na nominalnoj vitalnosti sudioničkih tijela, nego na njihovoj stvarnoj djelotvornosti.

Župno pastoralno vijeće izriče sinodalnu narav Crkve, omogućuje Crkvi da bude ono što jest – Božji narod koji zajednički hodi.⁵⁶ Usvajanje sinodalne metodologije rada, razgovor u Duhu, uz odgovarajuće prilagodbe, mora predstavljati referentnu točku za djelovanje župnih vijeća. Izbor članova treba se odvijati u duhu sinodalnoga procesa savjetovanja i razmatranja. Posebna pozornost treba se posvetiti načinu imenovanja članova na temelju rezultata izbora. *Završni dokument* sugerira veću prisutnost i uključenost žena, mladih te onih koji žive u uvjetima siromaštva ili marginalizacije u župnom ekonomskom i pastoralnom vijeću.⁵⁷ Župno pastoralno vijeće nije tek administrativno tijelo, težište mora biti na njegovu potencijalu da bude duhovno i pastoralno središte župe.⁵⁸ Djelovanje župnoga pastoralnoga vijeća usmjereno je osnaživanju, njegovanju i razmijeni darova svih članova župne zajednice. Ono je strukturirano ogledalo župne zajednice, zbog toga je važan odabir njegovih članova. Trenutačna konkretna praksa pokazuje da najveći udio vijećnika župnih pastoralnih vijeća čine članovi između 51. i 65. godine života, među kojima je po zanimanju najviše uslužnih i administrativnih djelatnika, prosvjetnih radnika i domaćica.⁵⁹

Kako bi se u duhu sinodalnosti, suodgovornosti i zajedništva unaprijedilo djelovanje župnoga pastoralnoga vijeća, *Završni dokument* predlaže svim partikularnim Crkvama stvaranje mreže (članova) pastoralnih vijeća na dekanatskoj, međudekanatskoj, regionalnoj i partikularnoj razini. Na taj se način unutar Crkve ne će moći ograničiti savjetovanje i slušanje svih njezinih članova.⁶⁰

Umjesto zaključka

Sinodalnost je put kojim Bog vodi Crkvu trećega tisućljeća. Proces sinodalnosti razvio je svijest o tome što znači biti Božji narod ujedinjen kao Crkva »iz svakog ple-

⁵⁵ Usp. XVI. ORDINARY GENERAL ASSEMBLY OF THE SYNOD OF BISHOPS, *For a Synodal Church: Communion, Participation, Mission, Final Document*, 103.

⁵⁶ Usp. J. ŠIMUNOVIĆ, Tijela sudjelovanja i suodgovornosti na župnoj razini, u: *Bogoslovska smotra* 88(2018.)3, 759–784., ovdje 761–763.

⁵⁷ Usp. FRANCIS, XVI. ORDINARY GENERAL ASSEMBLY OF THE SYNOD OF BISHOPS, *For a Synodal Church: Communion, Participation, Mission, Final Document*, 105.

⁵⁸ Usp. J. ŠIMUNOVIĆ, Tijela sudjelovanja i suodgovornosti na župnoj razini, 765.

⁵⁹ Usp. S. ŠOTA, Analiza i kritički osvrt na župna pastoralna vijeća i njihove odbore u Đakovačko-osječkoj nadbiskupiji, u: *Obnovljeni život* 71(2016.)1, 85–101., ovdje 92–94.

⁶⁰ Usp. XVI. ORDINARY GENERAL ASSEMBLY OF THE SYNOD OF BISHOPS, *For a Synodal Church: Communion, Participation, Mission, Final Document*, 107.

mena, jezika, puka i naroda« (Otk 7, 9), koja živi svoj put prema kraljevstvu u različitim kontekstima i kulturama.⁶¹ Sinodalnošću kao konstitutivnim elementom narod Božji (p)ostaje subjekt zajednice koja kroči k punini spasenja. Sinodalna Crkva temelji se na postojanju, djelotvornosti i stvarnoj vitalnosti sudioničkih tijela suodgovornosti. Sinodalnost ni na koji način ne podrazumijeva obezvrjeđivanje partikularne vlasti i specifične zadaće koju sâm Krist povjerava pastirima, biskupima i prezbiterima.⁶² Ona je zajednički horizont koji zahtijeva molitvu, zajedništvo, savjetovanje, osluškivanje, slušanje, razlučivanje, identificiranje i promicanje zajedničkih odluka u Duhu Svetome i s Duhom Svetim. Sinodalno obraćenje poziva sve vjernike da prošire prostor svoga srca kako bi se njegovali što kvalitetniji odnosi međusobno, s Kristom i Crkvom.

Crkva se ne može razumjeti bez ukorijenjenosti u konkretno područje, u konkretni život. Društveni i kulturni razvoj traži od Crkve da preispita značenje svoje mjesne dimenzije i svoje organizacijske oblike. Zbog toga je veoma važno na koji će se način dogoditi artikulacija i preobrazba Crkve na partikularnoj razini. *Završni dokument* sugerira da se u *Zakoniku kanonskoga prava* na partikularnoj razini revizira *tantum consultivum* na principima i zasadama sinodalnosti. Od partikularnih Crkava zahtijeva se šire sudjelovanje laika u procesima crkvenoga razlučivanja, ne izostavljajući pri tome uključivanje u procese donošenja odluka. Potiče se omogućavanje širega pristupa laicima i laikinjama odgovornim položajima u biskupijama i crkvenim ustanovama, povećanje broja kvalificiranih laika i laikinja koji obnašaju ulogu sudca u kanonskim procesima te učinkovitije priznavanje dostojanstva i poštovanje prava onih koji rade kao službenici Crkve.

Kako bi Crkva na partikularnoj razini postala sinodalna Kristova Crkva, potrebno je nositelje hijerarhijskih službi, u sinodalnom duhu, cjelovito duhovno formirati za suradnju, razmjenu stavova, slušanje, istraživanje, predlaganje i donošenje zajedničkih zaključaka. Naposljetku, kako bi se učinkovito ostvarivale sinodalne smjernice i proveo njezin duh, potrebno je primjereno strukturirati učinkovito biskupijsko ekonomsko vijeće, redovito uključivati kompetentne i stručne vjernike laike u pastoralno i ekonomsko planiranje, potaknuti temeljitu pripremu i objavu godišnjega financijskoga izvješća, pripremati i objaviti godišnje izvješće o napretku pastoralnoga i evangelizacijskoga djelovanja, ustanoviti postupke povremenoga vrjednovanja obnašanja svih službi unutar Crkve.

Participativna tijela suodgovornosti; biskupijska sinoda, biskupijska skupština, prezbitersko vijeće, biskupijsko ekonomsko vijeće i biskupijsko pastoralno vijeće potencijal su za najdjelotvornije življenje zajedništva, ostvarivanje sudjelovanja, napose promicanje poslanja i sinodalnosti Crkve na partikularnoj razini.

⁶¹ Usp. XVI. REDOVNA OPĆA SKUPŠTINA BISKUPSKE SINODE ZA SINODALNU CRKVI: ZAJEDNIŠTVO, SUDJELOVANJE, POSLANJE, *Instrumentum laboris za Prvo zasjedanje Sinode*, 7. Dostupno na: <https://sinoda.hbk.hr/2024/category/dokumenti/11-instrumentum-laboris-za-drugo-zasjedanje-sinode-listopad-2024/> (10. 5. 2025.).

⁶² Usp. *isto*, 8.

Konkretnim partikularnim Crkvama upućen je poziv za promicanje trajnoga đakonata, prepoznavanje vrijednosti službe čitača, akolita, katehete, općenito veće uključivanje žena u sva sudionička ili participativna tijela suodgovornosti. Župna vijeća, a napose župno pastoralno vijeće, predstavljaju temeljni put i način u osluškivanju, prepoznavanju i življenju različitih karizmi vjernika na župnoj razini, njegovanju kvalitetnih i konstruktivnih iskustava suodgovornosti i sinodalnosti. Župna vijeća smatraju se najperspektivnijim tijelima sinodalnosti i suodgovornosti za brzu provedbu sinodalnih smjernica, koje će dovesti do brze i vidljive promjene u cijeloj Crkvi.